

VĒSTURNIEKS DŽONS HAIDENS (1940–2012)

No kreisās: Džons Haidens, Gabors Batonji, Martins Hausdens,
Valters Ščerbinskis

Vasarai tuvojoties nobeigumam, no Anglijas pienāca negaidīta sēru vēsts – 2012. gada 10. augustā miris Bredfordas Universitātes emeritētais profesors un Glāzgovas Universitātes viespētnieks Džons Haidens (*John Hiden*). Vēl pirms dažām nedēļām no Džona saņēmām ziņu, ka drīzumā (20. augustā) būs pieejama viņa jaunākā grāmata *Town and Gown*, kurā pieredzējušais vēsturnieks izmēģina savu spalvu daiļliteratūras jomā, aprakstot augstskolas mācībspēku gaitas mūsdienu saimnieciskajos apstākļos. Diemžēl grāmatas iznākšanu pats autors nepieredzēja.

Doktora grādu profesors ieguva Londonas Universitātes Slāvu un Austrumeiropas studiju skolā. Savā ilgajā vēsturnieka karjerā viņš bijis pētnieks Eiropas Vēstures institūtā Maincā, mācībspēks Aberdīnas Universitātē, no 1979. gada – vecākais pasniedzējs, pēc tam profesors Bredfordas Universitātē Jorkšīrā. Šeit viņš izveidoja pirmo Baltijas pētniecības grupu Lielbritānijā, un tieši viņa ietekmē Baltijas valstu pētniecībai pievērsās

vairāki viņa studenti (piemēram, Deivids Smits, Martins Hausdens), vēlāk kļūstot par respektētiem zinātniekiem. Profesors ir piedalījies zinātniskā darba izvērtēšanā dažādās britu augstskolās, bija vēstures grāmatu konsultants lielās, prestižās izdevniecībās, daudzu zinātnisko izdevumu (tostarp *Journal of Baltic Studies*, *Central and East European Review*) redkolēģijas loceklis. Viņa zinātnisko interešu lokā bija Vācijas vēsture, starptautiskās attiecības, Baltijas vēsture un minoritāšu tiesības. Džona Haidena pirmais lielākais darbs *The Weimar Republic* iznāca jau 1974. gadā, bet 1996. gadā piedzīvoja atkārtotu izdevumu. Plašu atzinību un augstu novērtējumu starptautiskajā zinātnieku sabiedrībā ieguva Džona ilgi lolotais pētījums par baltvāciešu politiķi Paulu Šīmanu (*Paul Schiemann. Defender of Minorities*. Hurst, 2005).

Profesora zinātniskās intereses bija visciešākajā veidā saistītas ar Latviju. Viņš bija zinātnieks, taču ar dziļām simpātijām pret savu pētāmo objektu – Baltiju. Džona pētniecība galvenokārt bija saistīta ar Vāciju un Vācijas ietekmi Latvijā, ar baltvāciešu minoritātes lomu Baltijā. Būdams liels Latvijas draugs, viņš bieži un nepāprotami aizstāvēja un skaidroja Latvijas pozīcijas Lielbritānijā, pašiem latviešiem to bieži nemaz nemanot. Profesors bieži konsultēja britu iestādes, ārlietu resoru un plašsaziņas līdzekļus par Baltijas problēmām, pēdējos gados vairākkārt īpaši par minoritāšu jautājumiem. Džons Haidens bija arī Latvijas Vēsturnieku komisijas loceklis, un par savu darbu Baltijas valstu popularizēšanā un – es gribētu arī teikt – aizstāvēšanā starptautiskā sabiedrībā viņš ir saņēmis Igaunijas un Lietuvas apbalvojumus. Atzīmējot profesora 70 gadu jubileju, 2011. gadā iznāca viņam veltīts rakstu krājums par Baltijas valstu vēsturi *Forgotten Pages in Baltic History*, kurā savus pētījumus publicēja viņam labi pazīstami kolēģi.

Visbeidzot gribētu uzsvērt to, ka Džons, pat neraugoties uz gadu starpību ar vairumu citu jaunāko kolēģu, bija sirsnīgs un iemīļots draugs, kurš labprāt pavadīja laiku saviesīgā atmosfērā un intelektuālās sarunās. Džonam, līdzīgi citiem vēsturniekiem, bija vaļasprieks – un tā bija mūzika. Viņš pats spēlēja saksofonu, tādēļ profesoram bija labi zināmas Rīgas labākās džeza vietas. Ar prieku viņš allaž atgriezās mūsu galvaspilsētā un ar interesi iesaistījās akadēmiskajās diskusijās. Pieticīgs, taču ar dzimuša londonieša manierēm, tolerants un liberāls, taču ar asu un kritisku redzējumu – tāds viņš paliks daudzu kolēģu atmiņās.

Lai Tev vieglas smiltis, Džon!

Valters Ščerbinskis